

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Vilken syn har lärarna på barns språkutveckling och hur tas denna kunskap tillvara vid övergången mellan förskola och förskoleklass?

Linnéa Aringskog
Linda Staff

2017

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Christina Gustafsson

Aringskog, L., Staff, L. (2017). *Vilken syn har lärarna på barns språkutveckling och hur tas denna kunskap tillvara vid övergången mellan förskola och förskoleklass?* Examensarbete i didaktik. Förskolläraprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Denna studie handlar om barns språkutveckling inom förskola och förskoleklass. Hur arbetar lärare med barns språkutveckling i de olika verksamheterna och vilken information delges vid övergången mellan dessa verksamheter? För att samla in underlag till denna studie har sju intervjuer genomförts med två förskollärare verksamma i förskoleklass och fem förskollärare verksamma inom förskolan. Utifrån tidigare forskning och kontinuitet tolkades det insamlade materialet och i studiens resultat framkom det att lärare generellt har samma syn på språkutveckling. Beroende på i vilken verksamhet lärare arbetar så såg arbetssättet lite olika ut eftersom äldre barn hade andra utmaningar. Däremot visade studiens resultat att samarbetet mellan de olika verksamheterna kan förbättras. Alla de intervjuade var eniga om att det vore önskvärt att lärare från verksamheterna borde träffas tillsammans för att få en bättre inblick i hur respektive arbetsplats arbetar med språkutveckling för att kunna planera det fortsatta arbetet utifrån var barnet befinner sig. Eftersom läroplanerna poängterar kontinuitet och samarbete mellan förskola och förskoleklass är detta ett mål som lärare aktivt borde arbeta mot.

Nyckelord: förskola, förskoleklass, kontinuitet, språkutveckling

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
Presentation av begrepp	2
Bakgrund	2
Läroplan för förskola.....	3
Läroplan i förskoleklassen	3
Didaktik.....	4
Sekretess.....	5
Tidigare forskning	5
Barns språkutveckling i förskola och förskoleklass	6
Övergången mellan förskola och förskoleklass.....	8
Kontinuitet.....	9
Sammanfattning av tidigare forskning	10
Metod	10
Val av metod	10
Utformning av intervjuguide	11
Urval.....	11
Insamling av data	12
Bearbetning	13
Studiens tillförlitlighet.....	13
Resultat/Analys	14
Intervjupersonernas bakgrund	14
Språkutveckling.....	14
Övergång och samarbete	16
Diskussion	18
Referenser.....	20
Bilaga 1	22
Intervju frågor	22
Bilaga 2	23
Informationsbrev	23

Inledning

Med förväntan i luften en tidig augustimorgon kom alla förskoleklassare till sitt nya klassrum. Dagen startades med en samling där alla fick säga sitt namn och därefter fick varje barn ett arbetsblad med olika matematiska övningar som de skulle utföra. När alla barn gjort arbetsbladet klart, skulle de skriva sitt namn på pappret. Alla barn skrev sitt namn, utom ett barn som inte kunde. Barnet verkade skämmas och blicken var fokuserad på pappret medan fröken kom och hjälpte barnet. Sedan blev det rast och hemgång, den första dagen var avklarad i förskoleklass.

Att börja förskoleklass är för många barn ett stort steg, ofta byter de miljö, de får en ny fröken och många nya kompisar. Från att ha varit äldst på förskolan blir de nu yngst i skolan. När förskoleklassen infördes 1998 var tanken att förskoleklassen skulle fungera som en länk mellan förskolan och skolan där förskolans pedagogik skulle integreras med skolans. I dagsläget är förskoleklassen en frivillig skolform men från och med den 1 januari 2018 har Sveriges riksdag beslutat att förskoleklassen ska bli en obligatorisk skolform och skolplikt ska gälla från och med det år som barnet fyller sex år. I dag är det cirka 98 procent som går i förskoleklass och syftet med förskoleklassen är att förbereda barnen inför skolan samt att göra övergången lättare mellan de olika verksamheterna (http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/skolstart-vid-sex-ars-alder_H501UbU7). Förskoleklassen styrs av grundskolans läroplan som innehåller fem delar (Skolverket, 2017). De tre första delarna av läroplanen innefattar förskoleklassen och ska ligga som grund då läraren planerar sin undervisning i förskoleklass. Även här beskrivs samarbetet mellan verksamheterna som viktigt för att eleven ska få de bästa förutsättningarna till fortsatt utveckling och kontinuitet i sitt lärande.

Barnen som börjar i förskoleklass har ofta gått i den svenska förskolan innan som är en frivillig, pedagogisk verksamhet som de flesta barn i Sverige mellan 0-6 år går i. Förskolan har en egen läroplan och eftersom många barn går i förskolan ställs det samhälleliga krav på förskolans kvalitet och kontinuerliga utveckling. Förskolans uppdrag beskrivs i förskolans läroplan "... att lägga grunden för det livslånga lärandet. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg" (Skolverket, 2016 s.5). I läroplanen belyser de även vikten av att samarbeta med hemmet, förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens utveckling och lärande utifrån ett långsiktigt perspektiv.

Både förskolan och förskoleklassen styrs således av styrdokument med mål och riktlinjer som lärarna och arbetslaget ska följa. Verksamheterna ska vara en plats där barnen får språklig stimulans och lärarna har ansvaret över att barnen har tillgång till en god språklig lärandemiljö. Både von Greif, Sjögren och Wieselgren (2012) och Svensson (2012) anser att det är viktigt att arbeta med barns språkutveckling eftersom brister i språkutveckling ofta leder till andra typer av problem, såsom svårigheter att ta till sig undervisning i andra ämnen

samt beteendeproblematik. Svensson (2012) belyser att det är viktigt att som förskollärare medvetet arbeta med språk och ta fram anpassat material som kan passa barn som helst undviker att arbeta med detta. Eftersom språkutveckling är en sådan viktig del att arbeta kring och som förskolans personal dagligen kommer i kontakt med när de kommunicerar med barnen valde vi att fokusera oss på det. En problematik som vi lade märke till då vi sökte artiklar var bristen på artiklar som berörde övergången mellan förskola och förskoleklass vilket slutligen avgränsade oss till att skriva om förskollärarnas syn på barns språkutveckling och då även i samband med övergången mellan verksamheterna.

Då både förskolans läroplan och förskoleklassens läroplan poängterar att kontinuitet ska eftersträvas för att barn ska få en trygghet i sitt lärande och utvecklas utifrån sina bästa förutsättningar så analyseras resultaten utifrån olika kontinuitetsperspektiv. En fundering blir således om barnet som inte kunde skriva sitt namn första dagen i förskoleklass kunde ha fått en annan start på sin första dag om samarbetet mellan verksamheterna skulle ha fungerat på ett bättre sätt med informationsutbyte om vad som förväntades av barnet?

Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka hur lärare, både i förskola och förskoleklass förhåller sig allmänt till barns språkutveckling. För att sedan undersöka hur barns språkutveckling tas i beaktande när barnen flyttas från förskolan till förskoleklassen. Vad anser förskollärare i förskolan vara viktigt att ge information om samt vilken information eftersöker läraren i förskoleklassen.

Frågeställningar

Hur förhåller sig lärarna till barns språkutveckling?

Hur resonerar lärare kring informationsutbytet gällande barns språkutveckling i övergången mellan förskola och förskoleklass?

Presentation av begrepp

Nedan kommer vi att förklara olika centrala begrepp som vi använder oss av i examensarbetet. Detta för att skapa en större förståelse för arbetets innehåll.

Språkutveckling: innefattar många olika delar i språket såsom tal, skrift, läsning och kroppsspråk. I detta arbete kommer fokus att riktas mot det verbala språket.

Lärare: kommer att användas som ett samlingsord för både förskollärare och lärare verksamma i förskola och förskoleklass.

Övergång: en förflyttning mellan förskola till förskoleklass

Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att beröra läroplanen för både förskolan och förskoleklassen eftersom det är styrdokument som lärarna ska utgå ifrån deras uppdrag. Vidare kommer vi även att belysa tidigare forskning på dessa områden för att koppla det till vår undersökning.

Läroplan för förskola

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) är ett styrdokument som vilar på demokratins grunder och ska främja alla barns utveckling samt lägga grunden för barnets livslånga lärande. I läroplanen berörs värdegrunden, riktlinjer, strävansmål och uppdrag som förskollärare och förskolor ska arbeta utifrån. Förskolans första läroplan Lpfö 98 började användas år 1998 och har därefter reviderats några gånger. Den senaste revideringen skedde 2016 och där tydliggjordes förskolans ansvar att föra över information om innehållet i utbildningen vid övergången till förskoleklassen samt fritidshemmet. En ny uppdaterad läroplan för förskolan kommer att komma under 2018. Förskolans läroplan har två huvudrubriker nämligen förskolans värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer. Under mål och riktlinjer i förskolans läroplan (Skolverket, 2016) beskrivs vilka strävansmål förskolan ska arbeta med för att barnen ska utvecklas. Målen är strävansmål vilket innebär att barnen inte har mål att uppfylla utan att sträva mot. Här beskrivs även vilket ansvar förskolläraren har gentemot målen i läroplanen samt hur arbetslaget tillsammans ska arbeta för att uppfylla målen (a.a.). Under detta avsnitt finns det sju underrubriker vilka två anses som mer relevanta i detta arbete, utveckling och lärande samt övergång och samverkan.

Under *utveckling och lärande* läggs fokus på att verksamheten ska främja barnens lust till att lära samt ta tillvara på barnens nyfikenhet och intressen för att utifrån det anpassa miljön och aktiviteter. Några strävansmål som förskolan ska arbeta mot är att “utveckla nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra, (Skolverket, 2016 s. 10). Vidare lyfter läroplanen att förskolan även ska utveckla barns intresse för skriftspråket och till att få en förståelse för symboler och dess betydelse. Även bilder och texter ska barnen få möjlighet att använda sig av och prata med varandra om.

Under *övergång och samverkan* lyfter läroplanen (Skolverket, 2016) att förskolan ska samverka med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet genom att utbyta kunskaper och information som kan stödja barnets vidare utveckling och lärande. Alla barn har rätt att bli uppmärksammade men barn i behov av särskilt stöd måste särskilt uppmärksammas i samtalen verksamheterna emellan. Vidare poängteras även att det är viktigt att ha samarbete med vårdnadshavarna för att förbereda dem för deras barns övergång mellan de olika verksamheterna.

Läroplan i förskoleklassen

Förskoleklassen är en ettårig skolform som de flesta barn börjar i då de är sex år. Under det året kommer barn från olika förskolor till förskoleklassen för att få en fortsatt utbildning som ska stimulera elevernas lärande och utveckling samt att förbereda dem för den fortsatta utbildningen i skolan. Läroplanen för grundskolans (Skolverket, 2017) första tre delar styr förskoleklassens verksamhet. I den första delen beskrivs skolans värdegrund och uppdrag, följt av den andra delen som berör mål och riktlinjer. Den tredje delen har fokus på förskoleklassens uppdrag och syftet med undervisningen.

Under rubriken skolans värdegrund (Skolverket, 2017) och uppdrag framgår det i läroplanen att undervisningen ska anpassas till alla barns förutsättningar och behov. Undervisningen ska främja elevernas fortsatta lärande och ta i beaktande vilka tidigare erfarenheter de har och kunskaper inom bland annat språket. Under läroplanens andra del beskrivs som tidigare nämnt mål och riktlinjer och där beskrivs även riktlinjerna inför övergången och samverkan. I likhet med förskolans läroplan ska verksamheterna på samma sätt utbyta kunskaper, information och erfarenheter för att således skapa kontinuitet och progression i elevernas fortsatta utveckling. Även här uppmärksammas elever som är i behov av extra anpassningar och vikten av att informera vidare (Skolverket, 2017).

I avsnittet som berör förskoleklassen beskrivs verksamhetens syfte och centrala innehåll. Med fokus på språkutvecklingen skrivs det att undervisningen ska anpassas utifrån elevernas intresse och nyfikenhet samt att eleverna ska ges möjlighet till att läsa, skriva, lyssna och samtala om texter och händelser. Det centrala i förskoleklassens undervisning inom språk och kommunikation är bland annat att samtala med andra, framföra egna åsikter, använda rim, ramsor och andra ordlekar, använda sig av ord som uttrycker känslor samt beröra bokstäver och symbolers kommunikativa betydelse (Skolverket, 2017).

Didaktik

Detta examensarbete skrivs inom området didaktik och förklaras nedan hur det kan kopplas till detta arbetes syfte att ta reda på hur förskollärarna resonerar kring språkutveckling i samband med överlämning mellan förskola och förskoleklass.

Didaktiken berör tre centrala frågor, nämligen vad, varför och hur. Inom didaktikämnet berörs även frågor som handlar om människors möten i olika miljöer samt hur läraren väljer att utforma sin undervisning och sitt sätt att undervisa. Enligt läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) ska förskolan sträva till att varje barn utvecklar ett nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp. Dessutom ska barnen ges möjlighet att leka med ord, kommunicera och argumentera med andra men även utveckla sitt intresse för skriftspråk och få en förståelse för symboler och dess betydelse. Detta kan kopplas till didaktikens vad, vad barnen ska utveckla för kunskaper men även vad som är av vikt att ge vidare inför barnens fortsatta språkliga utveckling till förskoleklass. Enligt Svensson (2012) påverkas barns vidare skolgång beroende på hur stort ordförråd de har med sig till skolan och barnen kan få svårigheter med att hålla samma takt som sina jämnåriga om de redan från tidig ålder har ett mindre ordförråd. Utifrån denna aspekt kan didaktikens varför beröras eftersom vikten av undervisning i språkutvecklingen är betydande för barnets vidare skolgång. Skolverket (2016) belyser även vikten av samarbetet mellan förskola, förskoleklassen och fritidshemmet för att barnen och vårdnadshavarna ska få så bra övergång som möjligt, vilket leder till att verksamheterna måste fundera på hur de ska utforma övergångarna på bästa möjliga sätt för alla inblandade.

Dessa olika aspekter måste lärarna ta i beaktande då de planerar för barnens språkliga utveckling för att gynna barnen i deras vidare utveckling i skolan. Men även valet som lärarna

gör med att ta ställning till vad de vill delge och ta till sig av barnens språkliga utveckling kan kopplas till det didaktiska området.

Sekretess

Men det handlar inte bara om vilken information som lärarna i förskolan ska ge vidare utan även om sekretessen. Utan vårdnadshavarnas godkännande till att överlämna information så kan inte heller informationen överlämnas. Detta anser vi vara viktigt att poängtera och kommer nedan att ytligt beskriva sekretessen som råder.

Offentlighets- och sekretesslagen innehåller bestämmelser om sekretess inom olika verksamhetsområden. Inom kapitel 23 berörs utbildningsverksamheten, såsom förskola och förskoleklass. Begreppet sekretess menas enligt offentlighets och sekretesslagen, OSL, (2009:400) "Ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom utlämnande av en allmän handling eller på något annat sätt". I förskolan gäller den stränga graden av sekretess eftersom det är den ordinarie personalen som får all information om barnen och deras hemförhållanden. I offentlighets och sekretesslagen, OSL, (2009:400) framgår det i kapitel 23, 1§ att sekretess råder i förskolan och andra liknande pedagogiska verksamheter som erbjuds istället för förskola. Uppgifter om enskilda personer får endast delges vidare om personen inte lider men av att ge vidare information.

I grundskolan ska öppenhet råda och tillåtelse att få insyn i skolans verksamhet. Men sekretess i förskoleklass förekommer för att skydda elevernas integritet. Sekretessen är av olika grad beroende på vilken verksamhet man arbetar inom. Det är då personer som arbetar inom elevhälsan såsom, skolsköterska och skolpsykolog som får ta del av de känsligaste uppgifterna och som således har den stränga sekretessen att ta hänsyn till (Erdis, 2011). Det finns oklara bestämmelser vad gällande sekretess, eftersom förskolor och förskoleklasser under samma kommunala nämnd enligt vissa kan utbyta känslig information utan att bryta mot sekretessen (a.a.).

Dock finns det en särskild paragraf i SFS (2009:400), generalklausulen som berör nödvändigt utlämnande av information som är nödvändigt att lämna ut till en myndighet för att den ska kunna fullgöra sin verksamhet. Generalklausulen (kapitel 10 27§ OSL) menar att det är tillåtet att lämna ut sekretessbelagd uppgift till annan myndighet, "om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda." Detta kan vara bra att veta att det finns en klausul som lärare kan använda sig av om det skulle behövas, dock menar vi ändå att det finns en svårighet med att veta i vilka lägen det är befogat att använda den.

Tidigare forskning

Nedan kommer ett resonemang att föras kring tidigare forskning om språkutveckling och övergången mellan förskola och förskoleklass. Det finns mycket forskning om generell språkutveckling men med inriktning på övergången finns det mer sparsamt med nationell forskning, därför kommer även internationell forskning att lyftas fram. Dock skiljer sig

skolformerna åt beroende på vilket land som forskningen utförts men resultaten känns ändå som relevanta att lyfta utifrån studiens syfte.

Barns språkutveckling i förskola och förskoleklass

För att få en förståelse för hur språkets funktion har diskuterats kommer vi att beröra Jean Piaget och Lev Vygotskijs teorier. Deras teorier skiljer sig åt där Piaget förespråkade en teori om olika utvecklingsstadier där barnen åldersenligt ska befinna sig på olika utvecklingsstadier. Dessa stadier syns fortfarande där barns kunskaper och förväntade kunskaper mäts utifrån vilken ålder barnet har. Piaget ansåg också att språket är ett system med symboler men är helt separat från de handlingar och tänkande som finns bakom symbolerna. Dessutom menade Piaget att det inte är lönt att förklara saker verbalt med språket om de inte har kommit till det stadium i utvecklingen där de är redo att förstå innebörden (Smidt, 2010). Vygotskij (1978) ansåg däremot att barns tidigaste tal var socialt eftersom barnet vill kommunicera något till andra genom att låta. Vygotskij (1978) menar således att allt lärande är socialt och att barn lär sig genom att kommunicera med andra. Vidare belyser han att lärandet inbegriper kulturella redskap som består av tecken och symboler som har utvecklats ur kulturen och vikten av att som förskollärare kunna delge detta till barnen genom interaktion och deltagande (Vygotskij, 1978; Smidt, 2010.) Förskollärare spelar en viktig roll i barns utveckling och lärande, genom att skapa aktiva lärmiljöer och utmana varje enskilt barn utifrån deras tidigare kunskap så kan barnet nå vidare förståelse och kunskap. Detta kallar Vygotskij (1978) för den närmaste utvecklingszonen där barn i lärandet lär sig nya saker när de samverkar med andra kompetenta människor i sin miljö.

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) har undersökt olika förskolor och hur olika lärmiljöerna kan se ut samt hur de arbetar med språkutvecklande aktiviteter för att se om det påverkar barns lärande. Resultatet visade att variationen är stor bland förskolorna och författarna delar upp förskolorna i hög kvalitet respektive låg kvalitet. Förskolorna med hög kvalitet kommunicerar med barnen, de samtalar samt utmanar barnen med frågor för att få barnen att själv tänka till. Det finns ofta mycket bra materialet i dessa förskolor såsom spel, böcker, sagopåsar och dataprogram tillgängligt för barnen. Medan i de lågkvalitativa förskolorna finns materialet inte tillgängligt för barnen och där barnen sällan uppmuntras till att samtala med varandra. En annan aspekt som författarna berör är lärandeobjektet, där lågkvalitativa förskolor inte har något tydligt lärandeobjekt utan möter barnen i här och nu situationer. Medan i hög kvalitativa förskolor samtalar personalen tillsammans med barn och finner lämpliga intresseområden, vilket även kan påverka miljön på förskolan och dess lärandemiljöer (Sheridan et al., 2009). Även Pramling Samuelson (2010) menar att det är viktigt att förskolläraren har ett kunnande gentemot lärandeobjektet som förskolläraren vill lära ut till barnen. Samtidigt måste förskolläraren lyssna in barnets egna tankar och funderingar under en lärandesituation vilket kan leda till att lärandet tar en helt ny bana. Detta stämmer överens med vad Sommer, Pramling Samuelsson och Hundeide (2011) belyser, nämligen vikten av att ha en bra fysisk och psykisk miljö på förskolan. Ju bättre kvalitet en förskola har med personal med mål att lära ut till barn desto lättare kommer barnets vidare utveckling att vara i skolmiljön.

Svensson (2012) har fokus på barns ordförråd i sin artikel. Hon menar att skillnaden mellan barn med ett stort ordförråd och barn med ett litet ordförråd i skolan blir stor, vilket leder till att det även fortsättningsvis förblir en skillnad. De barn med ett litet ordförråd har svårt att komma ikapp då de hela tiden förväntas lära sig nya ord. Detta kan för dessa barn bli överväldigande vilket i sin tur påverkar kunskapsutvecklingen på ett negativt sätt. Även von Greif, Sjögren och Wieselgren (2012) anser att språkutveckling är viktigt att arbeta med eftersom brister i språkutveckling ofta leder till andra typer av problem, såsom svårigheter att ta till sig undervisning i andra ämnen samt beteendeproblematik. Detta berör även författarna Pentimonti, Justice och Kaderavek (2014) att barn med högre skolförberedande egenskaper såsom språk och läskunnighet och social kompetens redan från början har ett försprång jämfört med kamrater som inte har kommit lika långt på dessa plan. Svensson (2012) skriver även om bokläsning som ett hjälpmedel för utvecklingen av barns ordförråd men att det inte är en självklarhet. Förskollärares förhållningssätt, samspel och anpassning av bok till barngruppen har stor betydelse för hur barnen uppfattar lässtunden. Författaren menar att samtal kring bokens innehåll, bilder och barnens funderingar är viktigt för att bibehålla intresset kring bokläsningen. von Greif et al. (2012) belyser effektiva modeller att använda sig av för att förebygga läs- och skrivsvårigheter för alla barn, en av de främsta är Bornholmsmodellen. Denna modell utgår från lek med rim och ramsor och att lära barnen ordens ljudelement, det så kallade fonemet. Studier visar att barn som är medvetna och använt sig av Bornholmsmodellen har lättare att utveckla och förbättra sin läs- och skrivutveckling. Pentimonti et al. (2014) menar att barn med begränsade språkkunskaper pratar mindre med sina lärare i skolan än andra barn med högre muntliga språkkunskaper. En sådan färdighet att tala bör barnen i förskolan få träna på för att således få samma förutsättningar som andra barn då de börjar i förskoleklass. Författarna menar att många barn kommer in i skolgången utan att ha dessa färdighetskunskaper vilket minskar barnets förutsättningar för en framgångsrik övergång från förskola till förskoleklass (Pentimonti et al. 2014).

För att få en inblick i hur de andra nordiska länderna arbetar har von Greif et al. (2012) beskrivit hur man i Norge kartlägger de språkliga kunskaperna på barn i förskolan för att således skapa likvärdiga möjligheter för alla barn och minska de sociala skillnaderna. Eftersom det går så många barn på förskolan så betraktas förskolan som en av de främsta språkstimulerande verksamheterna där man tidigt kan hjälpa barn med språket. Norge har även infört vissa språkkartläggningsverktyg där barnen i olika åldrar testas för att således kunna sätta in språkutvecklande åtgärder i ett tidigt skede för de barn som behöver det. I Finland menar von Greif et al. (2012) att det är vanligt att barn får speciallärarstöd i tidig ålder, ju tidigare insats sätts in desto bättre anser det finska skolsystemet. Då barn redan i tidig ålder är van att gå ifrån för att få speciallärarstöd känns det heller inte alltför utpekande utan mer accepterat. I Danmarks förskolelag beskrivs det att förskolor ska genomföra språkliga kartläggningar på barn om personalen på förskolan misstänker att barnet kan ha en språklig försening för att således ha möjlighet att sätta in mer stöd för barnet.

Övergången mellan förskola och förskoleklass

Övergången mellan förskola till förskoleklass är ett stort steg för många barn där både miljö, lärare och kamratkonstellationer blir nya. Studier visar att det är viktigt att övergången blir smidig för att barnen ska utvecklas på bästa sätt och känna sig trygga. Ju större skillnad barnen upplever när de flyttas till förskoleklass desto svårare kommer de ha att anpassa sig till den nya verksamheten (Fabian & Dunlop, 2007). En annan internationell studie av Margetts (2002) belyser vikten av övergångsprogram mellan förskola och skola för att barns anpassning till skolan således blir lättare om barnen redan är bekanta med skolan och dess miljö. Även vårdnadshavarna kan vara oroliga och fundersamma men om de får information om skolan av lärarna samt om lärarna har fått ta del av barnets utveckling och tidigare erfarenheter så kan det leda till att alla berörda parter är trygga i situationen.

Broström (2000) menar dock att det kan uppstå missuppfattningar när lärare sinsemellan träffas och diskuterar eftersom de har olika erfarenheter och arbetssätt beroende på vilken verksamhet de är verksamma i. Lärare talar samma språk men tolkar informationen på olika sätt beroende på deras referensram (Hjelte, 2005). Eftersom verksamheterna ofta befinner sig i olika byggnader med avstånd mellan varandra sker det sällan samarbete mellan dem. Lärarna i de olika verksamheterna har således inte tillräcklig kunskap om hur man arbetar i respektive förskola eller förskoleklass. Därför är det enligt Dockett och Perry, (2007) lätt att lärare har förutfattade meningar om varandras yrkesroller och hur de borde arbeta för att stötta barnen i deras fortsatta lärande. Ackesjö (2010) belyser att förskollärare i förskoleklass ofta har ett närmare samarbete med skolan än med förskolan vilket även genomsyrar miljön och arbetet i förskoleklassen. Ackesjö (2010) menar vidare att en gemensam uppfattning är att förskola är lek och omsorg medan förskoleklassens aktiviteter är läroplans- och kunskapsstyrda.

Mackenzie och Petriwskyj (2017) menar att förskollärarna bör ha kunskap i hur de kan stödja barnens utveckling i språket för att gynna dem i förskoleklass likväl som lärare i skolan bör ta del i vad barnen faktiskt kan då de kommer från förskolan för att utgå därifrån. I Australien där denna studie genomförts är det vanligt att förskolor överlämnar "förskoleportföljer" där det finns register på vad barnen har uppnått i förskolan så att skolan kan ta över därifrån. Men denna information verkar inte tas tillvara alla gånger utan många poängterar att de själv vill bilda en egen uppfattning av barnet. Undantagsfallet är om barnet har särskilda behov då granskades ofta det tidigare materialet. Även Hjelte (2005) fann i sin studie att lärare i förskolan anser att deras information och kunskap om barnen inte tas tillvara samt att de inte har något inflytande över övergången. Vidare beskrivs det i studien att det är lärarna i förskoleklassen som har det övergripande ansvaret och att det är de som bestämmer hur processen går till samt vilken information som överlämnas. Hjelte (2005) poängterar att flera av lärarna i förskolan skulle vilja delge mer information för att underlätta för lärarna i förskoleklassens vidare planering samt för att hjälpa barnen i deras fortsatta lärande från var de idag befinner sig.

Kontinuitet

Utifrån tidigare forskning visar det sig att det är viktigt att övergången mellan förskola och förskoleklass är gynnsam för att barnen ska känna sig trygga och fortsätta sin utveckling. En gynnsam övergång kräver att lärarna samarbetar med varandra och delger information som är av vikt att veta inför barnens fortsatta lärande. En bra kontinuitet i övergångarna beskrivs som strävansvärt i läroplanerna.

Dewey (1963) definierar kontinuitet som att man kan erfara något nytt som en förlängning av något som tidigare upplevt. Som exempelvis ett sätt som ett barn kan känna igen den gamla kontexten fast det sker i den nya kontexten, till exempelvis samma arbetsmetoder eller liknande redskap för att barnen ska få kontinuitet i sitt fortsatta lärande. Kontinuitet används ofta i samband med beskrivningar om övergång och nedan är några beskrivningar av kontinuitet som kan kopplas till denna studie.

Broström (2009) använder begreppet *kommunikationsmässig kontinuitet* när han beskriver lärarnas kommunikation mellan verksamheterna. Broström (2009) menar vidare att lärarna i förskoleklass behöver ha kunskap om hur lärarna arbetar i förskolan för att kunna planera sin vidare undervisning. Detsamma gäller tvärtom, att lärarna i förskolan är medvetna om vad som väntar barnen när de kommer till förskoleklassen för att kunna förbereda dem på bästa sätt.

Enligt styrdokumenterna för förskola och förskoleklass ska information utbytas för att skapa kontinuitet i barnets vidare utveckling. I Sverige är läroplanerna skrivna på liknande sätt med samma upplägg och syfte för att lättare kunna få en förståelse för hur utvecklingen och lärandet kan uppfyllas. Mayfield (2003) resonerar om en *läroplanskontinuitet*, nämligen att skapa en röd tråd mellan de olika skolformerna för att tidigt lägga grunden inför barnets fortsatta utveckling och senare mål.

Slutligen kommer även den *kulturella kontinuiteten* att kopplas till arbetet vilket kan beskrivas som att barnen känner igen sig när de kommer till förskoleklassen. Om barnen känner igen sig i miljön och känner igen vissa pedagogiska arbetssätt så hjälper det barnen att känna sig trygga. Barnen kan då använda sig av sina tidigare erfarenheter eftersom de känner igen situationen trots att det är en annan typ av skolform (Petriwskyj, Thorpe & Tayler, 2005).

Nämnvärt är även att det finns diskontinuiteter som kan verka positivt för barns övergång, dock ofta tolkat utifrån ett barns perspektiv. Bland annat Ackesjö (2014) menar att det är positivt då skillnaderna mellan skolformerna blir synliga och barnen känner att de kommer till en ny form av undervisning och det blir en förändring där barnen får känna sig stora och ta mer ansvar.

Ovan har vi belyst några olika perspektiv på kontinuitet som vi sedan kommer att utgå från när vi redovisar resultatet av studien. Eftersom syftet är att utgå ifrån lärarnas syn på språkutveckling och samtidigt undersöka deras syn på samarbetet mellan skolformerna kommer kontinuitetsbegreppen att ligga som grund för resultatet.

Sammanfattning av tidigare forskning

Att arbeta med barns språkutveckling är ett av strävansmålen i både förskolans och förskoleklassens styrdokument (Skolverket, 2016, Skolverket, 2017). Även vikten av att ha ett nära samarbete mellan verksamheterna berörs samt riktlinjer för att utbyta kunskaper och information som kan stödja barnets vidare utveckling (a.a.). Vygotskij (1978) menar att allt lärande är socialt och att barn lär sig genom att kommunicera. Här har lärarna en viktig roll i att skapa olika lärmiljöer som utmanar barnen i deras språkliga utveckling. Inspirerande lärmiljöer med passande material som uppmuntrar barnen till att samtala med varandra och lärarna kan leda till att barnen får en bra grund att stå på inför barnets vidare utveckling i skolmiljö (Sheridan et al., 2009). Svensson (2012) poängterar att barn med ett litet ordförråd har svårt att komma ikapp sina jämnåriga kamrater eftersom de hela tiden förväntas lära sig nya ord vilket kan leda till att andra ämnen blir svåra att klara av.

Övergångar mellan förskola och förskoleklass är ett stort steg för barnen eftersom de ofta byter miljö, lärare och får nya kamrater. Studier belyser att barns anpassning till förskoleklass blir lättare om barnen redan är bekant med omgivningen (Margetts, 2002). Hjelte (2005) poängterar i sin studie att det finns en problematik i att verksamheterna befinner sig på olika platser vilket leder till att lärarna inte har tillräckligt med kunskap om hur man arbetar i förskole respektive förskoleklass. Samarbetet uteblir och avståndet mellan förskola och förskoleklassen blir bara större. Det framkom även att lärare i förskolan vill delge mer information för att hjälpa läraren i förskoleklassen men att den informationen och kunskapen inte tas tillvara (a.a.).

Metod

I detta avsnitt kommer studiens genomförande att beskrivas. Inledningsvis beskrivs valet av metod, utformning av intervjuguiden samt urval. Därefter beskrivs hur insamlingen av data genomfördes samt hur bearbetningen gjordes för att avslutningsvis reflektera kring studiens tillförlitlighet.

Val av metod

Innan studien påbörjades så diskuterade vi om vi skulle använda oss av enkäter för att således ha möjlighet att samla in ett bredare underlag om hur lärare förhåller sig till övergången mellan verksamheterna med fokus på språkutveckling. Men efter diskussioner och överväganden angående metodval bestämdes istället att intervjuer skulle genomföras för att få en djupare förståelse för lärarnas egna uppfattningar och förhållningssätt. Löfgren (2014) menar att förskollära berättelser är viktiga för att förstå variationen och olikheterna i förskolors arbetssätt samt att få kunskap om de olika didaktiska erfarenheterna och kunskaperna.

Enligt Bryman (2011) finns det olika typer av intervjuer, både ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer. I de semistrukturerade intervjuerna utgår forskarna ofta utifrån en intervjuguide, men frågorna behöver inte komma i ordningsföljd och det finns utrymme för att ställa ytterligare frågor som kan leda till mer utförligare svar (a.a.). Då vi inte utfört

intervjuer på detta sätt tidigare valde vi att utföra semistrukturerade intervjuer, eftersom vi då hade en intervjuguide att luta oss tillbaka på så att vi inte glömde bort att beröra alla frågor. Även möjligheten att vara flexibel och ställa följdfrågor som anknyter till det den intervjuade har berört ansåg vi vara en bra metod för att få ytterligare utförligare information.

Utformning av intervjuguide

Löfgren (2014) menar att det är viktigt att förbereda sig inför en intervju med att formulera en intervjuguide, för att hålla den röda tråden och för att beröra de teman man vill undersöka.

Även Bryman (2011) menar att det är viktigt att skapa en viss ordningsföljd av teman i intervjuguiden och frågor som rör dessa teman. Vi valde utifrån detta att utforma en intervjuguide (se bilaga 1) och började med bakgrundsfrågor där den intervjuade fick svara på frågor om bland annat yrkesrollen för att således kunna synliggöra lärarens bakgrund och erfarenheter. Detta menar Bryman (2011) är av vikt eftersom svaren då kan sättas in i ett sammanhang. Ett annat tema vi behandlar i intervjuguiden är språkutveckling för att få en inblick i hur de arbetar med detta i de olika verksamheterna och för att kunna svara på studiens första frågeställning. Frågornas karaktär var öppna för att intervjupersonen skulle kunna svara med sina egna ord och lämna utrymme för utförliga svar. Slutligen avrundade vi intervjun med temat övergång och samverkan där vi berörde studiens andra frågeställning med frågor gällande om hur övergångar sker och vad som eventuellt lärarna saknar. Genomgående har vi tagit i beaktande att intervjupersonernas identitet ska förbli anonyma (Vetenskapsrådet, 2017) och har valt att inte fördjupa oss i frågorna gällande deras bakgrund.

Innan vi genomförde intervjuerna-gjorde vi en pilotintervju för att kontrollera att intervjuguiden och utrustningen fungerade så att vi skulle vara förberedda då de riktiga intervjuerna skulle äga rum. Både Löfgren (2014) och Bryman (2011) poängterar att det är viktigt att som intervjuare lära sig av sina misstag för att sedan ha möjlighet att justera i intervjuguiden innan de riktiga intervjuerna genomförs.

Urval

Vi har valt att inrikta oss på att intervjua lärare i denna undersökning eftersom det är läraren som har det övergripande ansvaret. Först valde vi att maila ett informationsbrev (se bilaga 2) till förskolechefer samt rektorer i tre olika kommuner i Mellansverige med information om undersökningens syfte och tillvägagångssätt. I informationsbrevet skrev vi även att deltagarna är anonyma och att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill (Vetenskapsrådet, 2017). Dessutom bifogade vi intervjuguiden så att frågorna fanns tillgängliga på förhand. Valet att kontakta cheferna var för att delge dem information om att få intervjua deras anställda samt att få deras uppfattning om vilka som är lämpade för undersökningens syfte.

Av tolv förskolechefer och rektorer svarade fyra oss med namn på potentiella intervjupersoner som sedan vi kontaktade. Eftersom vi inte fick så många namn från cheferna valde vi att själv direkt via mail kontakta förskolor och förskoleklasser för att få fler att intervjua och få ett bredare material att arbeta med. I dessa mail bifogade vi informationsbrevet där det framkom studiens syfte och att deltagarna är anonyma samt intervjufrågorna. Intervjufrågorna valde vi att bifoga eftersom vi ansåg att det kan kännas tryggt för deltagarna samt att de kan förbereda sig inför intervjun. De personer vi själv kontaktade valde sedan att ställa upp i intervjuerna.

Vi intervjuade fem personer verksamma i förskolan och två personer verksamma i förskoleklass. Alla intervjupersoner var förskollärare.

Insamling av data

Insamling av data genomfördes med hjälp av ljudupptagning via mobiltelefon. Löfgren (2014) menar att ljudupptagning höjer kvaliteten i intervjun eftersom intervjuaren kan koncentrera sig på lyssnandet och sina följdfrågor istället för att vara upptagen med att föra anteckningar. Vi genomförde intervjuerna tillsammans där en av oss ställde intervjufrågorna medan den andra antecknade på datorn. Detta för att få så mycket information med oss som möjligt där även rummet, miljön och eventuella följdfrågor antecknades av den av oss som satt med datorn. Löfgren (2014) poängterar att ett samtal mellan personer kan utvecklas i olika riktningar där platsen, tiden och situationen kan påverka intervjun och hur den vinklas. Med detta i beaktande ansåg vi att det var till fördel för oss att bägge var med under intervjun, dels för att undvika misstolkningar men även för att hjälpa till med att ställa väsentliga följdfrågor där vi ville ha mer utförligare svar.

Intervjuerna ägde rum på verksamheten där intervjupersonerna befann sig. Personerna som intervjuades bestämde tidpunkt för när intervjuerna skulle ske beroende på deras schema samt verksamhetens planering. Bryman (2011) menar att det är viktigt att genomföra vissa praktiska detaljer innan intervjuerna sker, vilket vi tagit i beaktande då vi kontrollerat att ljudupptagningen fungerar på mobiltelefonen samt frigjort utrymme så att inspelningen inte avbryts. Dessutom läste vi på respektive verksamhets hemsida för att få en inblick i hur många barn som befann sig i verksamheten samt om de hade någon speciell inriktning eller specifika mål som de arbetade utifrån. Detta för att få en bredare förståelse för vad personen pratade om samt för att underlätta tolkningen under arbetets gång (a.a.).

Intervjuerna genomfördes i avskilda rum där vi fick prata ostört i en lugn miljö. Bryman (2011) poängterar vikten av att intervjuerna sker i en lugn miljö eftersom det annars kan påverka inspelningens kvalitet, även Wehner-Godée (2010) menar att det är synd om vissa delar i materialet inte går att tyda för att det är oljud i bakgrunden. Vi valde inledningsvis att tillsammans gå igenom informationsbrevet med intervjupersonen för att tydliggöra syftet med intervjun och studien men även för att kunna förtydliga oklarheter samt enligt god forskningssed (Vetenskapsrådet, 2017) ge löfte om anonymitet och avbrytande till sitt deltagande. Samtycket i denna studie var av muntlig karaktär där de intervjuade fick information om studiens syfte och att materialet endast kommer att användas till detta arbete. Enligt personuppgiftslagen ska ett samtycke vara frivilligt, individuellt och särskilt. För att samtycket ska vara giltigt behövs även tillräckligt med information delges och orsaken till varför undersökningen görs. <http://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-samtycke.pdf>. Vi nämnde även att vi skulle spela in intervjun med mobiltelefonen och förklarade syftet med tillvägagångssättet, vilket var för att fånga in så mycket detaljerad information som möjligt. Alla intervjupersonerna godkände detta och signerade informationsbrevet med sin namnteckning. Mobiltelefonen placerades på bordet mellan oss och datorn startades upp. Vi poängterade att följderna på frågorna kunde bli omkastade och att

följdfrågor kunde komma som inte stod i intervjuguiden sedan påbörjades intervjun utifrån intervjuguiden som deltagarna tagit del av i förväg.

Intervjuerna tog mellan 20-40 minuter beroende på hur intervjun utvecklades. I mailen och samtalen med lärarna meddelade vi att intervjun beräknades ta cirka 30 minuter så att de kunde avvara den tiden utan att känna sig stressade. Enligt Löfgren (2014) är det viktigt att ha gott om tid under intervjun så att intervjupersonen känner sig klar och hinner prata till punkt. Med detta i beaktande hade vi god marginal till nästa inbokade intervju för att inte stressa utan vara lyhörd och intresserad inför vad intervjupersonen berättade om.

Intervjupersonerna var positivt inställda till att få frågorna på förhand. Dels för att inte känna sådan stor nervositet och vara mer trygg i sitt svar men även för att få möjlighet att tillsammans med sitt arbetslag reflektera kring frågorna. Vi är medvetna om att svaren kan ha påverkats av hur arbetslaget tänker men vi anser att svaren ändå är tillförlitliga eftersom man i dessa verksamheter arbetar tätt i sitt arbetslag.

Bearbetning

Det insamlade materialet har bearbetats utifrån studiens syfte och frågeställningar. Efter varje intervju bearbetades materialet genom att lyssna och skriva ut det inspelade materialet som text. Dels för att vi då hade intervjun kvar i minnet men även för att det inte skulle bli för övermäktigt att skriva ut alla intervjuer samtidigt.

Vi antecknade och markerade sådant som ansågs beröra våra frågeställningar och påbörjade således analysen direkt. Både Löfgren (2014) och Bryman (2011) diskuterar vikten av att påbörja analysen av kvalitativa data i ett tidigt skede eftersom det är ett tidsödande projekt att skriva ut intervjuer. Vidare resonerar Bryman (2011) även att det är bra att analysen blir en kontinuerlig aktivitet eftersom vi då blir medveten om vilka teman som dyker upp och som vi kan beröra på de återstående intervjuerna.

När vi bearbetat all data så analyserade vi vilka teman som vi kunde hitta i materialet som var viktigt för vår studies syfte samt som var viktigt för intervjupersonen att berätta om. Ett tema förklaras enligt Löfgren (2014) som någonting som intervjupersonen engagerat återkommer till flera gånger men i olika sammanhang. Eftersom vi studerar olika personers resonemang kring språkutveckling i samband med övergången från förskola till förskoleklass och hur de förhåller sig till det på olika sätt så menar Löfgren (2014) att tematiska analyser är bra att använda sig av. Detta för att tematiska analyser är ett bra hjälpmedel om man studerar flera olika människors förhållningssätt samt om jämförelser ska göras.

Studiens tillförlitlighet

Eftersom intervjuerna skedde med fler förskollärare i förskolan än med förskollärare verksamma i förskoleklass kan resultatet påverkas. Detta eftersom lärare i förskoleklassen inte i samma utsträckning fick komma till tals vilket kan leda till att studiens resultat ger mer en bild av hur förskollärare i förskolan ser på barns språkutveckling och deras syn på informationsutbyte mellan verksamheterna. En annan aspekt som tas i beaktande är att

intervjufrågorna gavs i förväg och många av de intervjuade hade tillsammans i arbetslaget diskuterat frågorna i förväg. Detta kan både vara positivt för studiens resultat då fler i arbetslaget har reflekterat över detta och en bredare bild av lärarnas syn på språkutveckling ges. Däremot kan detta även ses ur en negativ aspekt eftersom lärarna då kunnat förbereda sig på frågorna och de spontana svaren uteblir och blir istället de korrekta och genomtänkta svaren som lärarna kanske tror att vi vill ha.

Resultat/Analys

I detta avsnitt kommer resultaten att presenteras utifrån vårt syfte och frågeställningar. Avsnittet börjar med att presentera de intervjuandes bakgrund utifrån de frågor som inledningsvis ställdes under intervjun. Därefter kommer intervju svaren att presenteras utifrån två rubriker, språkutveckling samt övergång och samarbete. Vår första frågeställning, hur lärarna förhåller sig till barns språkutveckling kommer att belysas under rubriken språkutveckling. Under rubriken övergång och samverkan kommer resultaten att presenteras utifrån den andra frågeställningen, som berör hur lärare resonerar kring informationsutbytet mellan förskola och förskoleklass med fokus på språkutvecklingen. Resultaten kommer att presenteras med citat från intervjuerna samt kopplas till kontinuitet och den tidigare forskningen.

Intervjupersonernas bakgrund

Alla de intervjuande var utbildade förskollärare och arbetade i förskola eller förskoleklass. De hade olika lång erfarenhet med att arbeta som förskollärare där den personen som arbetat kortast hade arbetat i två år medan den person som hade arbetat längst hade arbetat i 28 år. Gemensamt för de intervjuande var att alla hade ansvarat för överlämningar till förskoleklassen eller mottaganden till förskoleklassen.

Språkutveckling

Under denna rubrik kommer de intervjuandes syn på språkutveckling att beskrivas samt hur de arbetar med språkutveckling i deras verksamheter. Utifrån intervjuerna framkom det att lärarna genomgående hade en liknande uppfattning om vad språkutveckling var och hur de arbetade med det i verksamheterna. Även vikten av att ha ett språk och göra sig förstådd poängterades av lärarna för att barnen således kan utvecklas på bästa sätt.

Några reflektioner under intervjuerna var att “det är ju i språket som allting bygger vidare på”, ”man behöver ju ett språk i alla situationer” samt att “man vill att barnen ska få ett språk så att de kan göra sig förstådd, och kan uttrycka sig och att de kan ta sig fram”. Detta mål kommer i uttryck i läroplanerna för såväl förskolan- och förskoleklassen där lärare ska arbeta med att barnen får ett nyanserat språk och ett brett ordförråd i förskolan (Skolverket, 2016) medan det i förskoleklassens läroplan (Skolverket, 2017) också poängteras vikten av att samtala med andra, både vuxna och barn för att lära sig att framföra sina åsikter. Utifrån studiens teoretiska ramverk gällande kontinuitet följer de svenska läroplanerna en röd tråd gällande arbetet med barns språkutveckling, där grunden ska läggas på förskolan för att sedan arbetas vidare med i förskoleklassen.

Enligt Vygotskij (1978) är allt lärande socialt och barns tidiga tal är ett sätt att kommunicera på. Detta menar även lärare, att det är viktigt att prata och kommunicera med barn i alla möjliga situationer såsom vid blöjbyten, vid matbordet och vid lek för att samtala och för att barnen ska få höra olika ord. Dessutom menar Vygotskij (1978) att lärare är viktiga för att skapa lärmiljöer för barn och utmana barnen utifrån deras tidigare erfarenhet. Utifrån intervjuerna poängterade lärarna att benämna de korrekta orden inte bara till exempelvis träd utan istället benämna trädet utifrån vilket träd det är, tall eller gran. Detta för att barnen ska få ett bredare ordförråd och en bredare förståelse för ordens innebörd. Ett brett ordförråd är bra att ha menar Svensson (2012) inför barnets vidare utveckling. Det är svårare för barn med sämre ordförråd att komma ikapp sina jämnåriga kamrater som har ett bredare ordförråd.

Ett arbetssätt som återkommande berördes bland lärarna var att de använde sig av bildstöd för att förstärka och förtydliga ord för barnen. Orsakerna till detta arbetssätt var bland annat att det är ett konkret material som ofta hjälper barnens förståelse. Även tecken som stöd var en arbetsmetod som fler av de intervjuade berörde som en bra metod som förstärkte och tydliggjorde ord och meningar. Andra arbetsmetoder som användes både i förskola och förskoleklass var Bornholmsmodellen, en modell som innefattar språklekar och rim och ramsor. Utifrån den kulturella kontinuiteten där barnen ska känna igen sig när de kommer till förskoleklassen kan denna modell utgöra ett verktyg för att just skapa kontinuitet för barnen.

Ett annat arbetssätt för att utveckla barns språkutveckling bland förskollärarna var högläsning, där en bok läses och svåra ord benämns och förklaras för barnen. Även bilder och tecken användes för att förstärka svåra ord och dess innebörd. Detta poängterar även Svensson (2012) i sin artikel som bland annat berör högläsning där de vuxna har en betydande roll vid bokval. Hon menar att böcker ska väljas utifrån var barnet befinner sig för att således kunna utmana barnen och därmed öka deras ordförråd.

En skillnad mellan de olika verksamheterna, förskola och förskoleklassen är att i förskoleklassen har barnen redan ett språk och de flesta barn som börjar i förskoleklass kan prata, här ligger fokus på att utveckla språket. Medan i förskolan får förskollärare ofta följa barnen från deras första ord tills dess att barnet är redo att börja i förskoleklassen, här ligger fokus mer på att upptäcka och använda sig av språket. I förskoleklassen framkom det att det är viktigt att som lärare tänka på sitt eget språk och hur man samtalar med andra. Även att ta sig tid att lyssna, höra och ge barnen chans till att tala är viktigt för att de ska utvecklas i deras språkliga kompetens.

Genomgående var lärarna trygga med att arbeta med barns språkutveckling i olika situationer. Lärarna menade även att de måste vara intresserade och själv söka efter alternativa hjälpmedel om det behövs. Ingenting kommer automatiskt utan man måste som lärare ta tag i situationen och söka material eller rådfråga kollegor samt att ha ett nära samarbete med specialpedagoger. Ett intresse för att lära sig mer fanns också genomgående hos de intervjuade eftersom man som lärare aldrig är fullärd utan kan lära sig mer hela tiden.

Tillfällen då lärarna tog hjälp av specialpedagoger var bland annat då barn behövde extra hjälp med språket och inte riktigt kommit igång med att tala. Men då framkom det genom intervjuerna att det genomgående var positivt med samarbetet mellan specialpedagogen och verksamheterna med snabb återkoppling och snabb hjälp med bland annat material. Några tyckte även att de alltid skulle vilja ha en specialpedagog på plats för att kunna hjälpa till eftersom behovet alltmer ökade. En problematik menade några lärare var tidsbristen för att hinna med att skiva ut bildstöd och teckenstöd om mer tid skulle finnas skulle lärarna själv skriva ut material för barnen för att hjälpa dem i deras språkliga utveckling.

Övergång och samarbete

Utifrån tidigare forskning visar det sig att övergången mellan förskola och förskoleklass ska vara gynnsam för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för barnen och för att barnen ska känna sig trygga och utvecklas på bästa sätt. Även vikten av att ha ett språk har berörts då en försenad språkutveckling kan påverka hur barnen tar till sig annan undervisning samt hur de agerar socialt med kamrater (von Greif et al. 2012).

Både förskolans läroplan och förskoleklassens läroplan eftersträvar en kontinuitet mellan verksamheterna. I förskolans läroplan (Skolverket, 2016) står det att förskolan ska samverka med förskoleklassen genom att utbyta kunskaper och information som kan stödja barnets vidare utveckling och lärande. Även i förskoleklassens läroplan (Skolverket, 2017) ska verksamheterna utbyta kunskaper, information och erfarenheter för att skapa kontinuitet och progression i elevernas fortsatta utveckling. Trots detta framkom det brister i samarbetet mellan verksamheterna. "Det är väldigt lite samarbete mellan verksamheterna", "inte så mycket, ingenting" och "det är ju ingenting förutom när det är dags för övergången" är några citat som berörde samarbetet mellan verksamheterna. Trots Mayfields (2003) resonemang om läroplanskontinuiteten där en röd tråd eftersträvas i läroplaner för att kontinuerligt följa och utmana barnen till vidare utveckling och utgå ifrån var barnet befinner sig verkar det fortfarande finnas brister i vilken information som ges vidare. Utifrån intervjuerna framkom upplevelser om att lärarens intresse och engagemang påverkar bredden av informationsutbytet. Ju mer intresserad och engagerad läraren är, desto mer information delges mellan verksamheterna.

Utifrån Broströms (2009) kommunikationsmässiga kontinuitet är det viktigt att lärarna mellan de olika verksamheterna kommunicerar med varandra för att få en förståelse för varandras arbete och verksamhet. Broström (2009) menar vidare att lärarna i förskoleklass behöver ha kunskap om hur lärarna arbetar i förskolan för att kunna planera sin vidare undervisning. Detsamma gäller tvärtom, att lärarna i förskolan är medvetna om vad som väntar barnen när de kommer till förskoleklassen för att kunna förbereda dem på bästa sätt. I samtal med de lärare vi intervjuat har samtliga berört att denna typ av samarbete kan förbättras. På grund av det bristande samarbetet upplevs en känsla av "vi och dem", som leder till att verksamheterna blir segregerade. Trots detta kan vi utifrån intervjuerna se ett gemensamt intresse till att samarbeta och delge information i samband med övergången från förskola till förskoleklass. En förskollärare uttrycker följande: "Det jag saknar är att få lite feedback på vad som är bra att de får med sig och vad de kanske saknar" detta med syfte att från

förskoleklass få information om det är något speciellt som förskolan ska arbeta med inför övergången för att förbereda barnen. En annan förskollärare säger "Att möta personalen utifrån ordnade former, planera och berätta åt varandra vad man gör". Utifrån detta tydliggörs ytterligare intresset för samarbete mellan verksamheterna, men orsaker som tidsbrist och bristande kommunikation utgör ett hinder.

Även material som ges vidare till förskoleklassen upplevs av de intervjuade att det inte används i den grad som de önskar, då mycket tid och planering ofta ligger bakom detta. Detta fann även Hjelte (2005) i sin studie att lärare i förskolan anser att deras information och kunskap om barnen inte tas tillvara samt att de inte har något inflytande över övergången då överlämnat material inte går igenom. Med material som skickas mellan verksamheterna råder stor sekretess och alla inblandade bör vara medvetna om vilka bestämmelser som gäller för att skydda barnets integritet (Erdi, 2011). Detta var alla av de intervjuade väl införstådda med och berörde vikten av att ha vårdnadshavarnas godkännande med sig i alla situationer.

"Drömscenariot är att förskolläraren skulle komma och hälsa på och se barnet i den miljön och vad de jobbat med", detta uttrycker samtliga av de som intervjuats. En önskan från lärare i förskolan att lärare från förskoleklassen kommer ut och ser barnen i deras trygga miljö, samtidigt som läraren i förskoleklassen önskar sig tid till detta besök. Här tydliggörs ännu en gång att intresset finns men att andra orsaker bildar ett hinder. Återkommande är även att besök i förskoleklassen inte sker i samma utsträckning som förut och att det blir färre tillfällen för barnen att bekanta sig med den nya miljön i förskoleklassen. Detta menar Margetts (2002) kan påverka barns övergång på ett negativt sätt, ju mer bekanta barnen är med skolan och den nya miljön desto lättare brukar övergången gå och barnen känner sig trygga i den nya miljön.

Lärarna saknar som tidigare nämnt, möten i ordnade former där man ges möjligheten till att delge information och erfarenheter mellan verksamheterna. För att på så sätt lära av varandras kunskap och erfarenheter, få en inblick i den andra verksamheten samt stärka bandet och samarbetet mellan de två verksamheterna.

Majoriteten av de intervjuade känner att de i och med övergången har svårt att veta vad som är relevant och betydande för den andra verksamheten att veta om barnen. Flertalet nämner att de saknar en tydlig mall eller checklista att utgå från. En mall som båda förskolan och förskoleklassen tillsammans har arbetat fram och som de båda verksamheterna känner är relevanta. Där kan det till exempelvis finnas information om vad förskoleklassen vill veta inför övergången för att underlätta för barnets fortsatta utveckling i skolan. Dels för att övergångarna ska hålla en särskild standard överlag men även för att det förberedande arbetet ska komma till användning. Även en avsaknad av information om vilka material som används eller bra hjälpmedel som hjälpt barnet vidare kommer upp i intervjuerna. Utifrån den kulturella kontinuiteten där barn ska känna igen sig i den nya miljön genom att samma arbetsmaterial används borde detta vara aktuellt att arbeta med.

Diskussion

Under studiens gång har vi reflekterat kring barns språkutveckling och hur verksamheterna arbetar med detta. Både förskolan och förskoleklass arbetar med barns språkutveckling men beroende på vilken erfarenhet och tidigare kunskap barnet har så ser arbetet olika ut.

Språkutveckling valde vi att undersöka eftersom språket utifrån tidigare forskning är en viktig del i barnets fortsatta utveckling och lärande inom alla områden. Om ett barn har svårigheter med språket redan i tidig ålder behöver insatser sättas in så att barnet inte hamnar efter sina kamrater både vad gällande ordförråd och förståelse (Svensson, 2012). Enligt läroplanerna för förskolan och förskoleklassen (Skolverket, 2016; Skolverket, 2017) ska verksamheterna sträva mot att arbeta för att barnen ska få ett nyanserat språk, stort ordförråd och lära sig att kommunicera med andra samt utgå från barnets tidigare kunskaper för att således skapa kontinuitet i den fortsatta utvecklingen.

För att samla in material till undersökningen genomfördes intervjuer med förskollärare verksamma i förskola och förskoleklass. Nämnvärt är att antalet deltagare i studien endast är fem förskollärare i förskola och endast två förskollärare i förskoleklass vilket vi tagit i beaktande då resultatet presenterades. Orsaken till det låga deltagandet har vi funderat över och även här verkar arbetsbelastningen och tidsbristen vara en bidragande orsak till att några avböjt att medverka i studien.

I studiens resultat framkom att lärarnas syn på språkutveckling var av samma karaktär och arbetssätten var liknande. Det som framkom som de vanligaste arbetssätten var att benämna de korrekta orden, leka med ord, rim och ramsor, högläsning samt förstärkning av ord med bilder och tecken. Återkommande reflekterades även att ett nära samarbete med specialpedagogen ägde rum då lärarna behövde ha mer hjälpmedel och råd och tips om specifika språkliga funderingar. Vidare framkom det ett missnöje mellan samarbetet mellan verksamheterna i övergångarna mellan förskola och förskoleklass. Färre tillfällen att träffas lärare emellan, färre tillfällen för barnen att besöka förskoleklassens nya miljöer samt mindre utbyte av material var några tankar kring övergången. Känslan av vi och dem finns fortfarande, men positivt var att alla var intresserade av att veta mer om respektive verksamhet för att få igång ett samarbete som i slutändan gynnar barnet.

Eftersom information och utbyte eftersträvas i läroplanerna och således kontinuitet, valde vi att utgå från kontinuiteten i form av läroplanskontinuitet, kommunikationsmässig kontinuitet och kulturell kontinuitet när vi analyserade resultaten. Där strävansmålen vad gäller övergången mellan förskola och förskoleklass i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) uppdaterades 2016. Det tydliggjordes att det är förskollärarens ansvar att i samspel med lärare i förskoleklass, skola och fritidshem utväxla kunskaper, erfarenheter och information om utbildningens innehåll. Detta för att skapa en läroplanskontinuitet där bägge läroplaner arbetar mot samma mål för att på bästa sätt bidra till att barnen utvecklas på bästa sätt i sitt livslånga lärande. I och med läroplanens förändringar och strävan efter en röd tråd mellan verksamheterna är det viktigt för lärare inom förskola och förskoleklass att intressera sig för och ta tillvara på dess strävansmål vid arbetet i samband med övergången. Den

kommunikationsmässiga kontinuiteten handlade om hur lärare kommunicerar med varandra och deras kunskap om man arbetar på olika verksamheter. Utifrån resultaten så finns det en brist på kommunikation och samarbete mellan verksamheterna, mycket på grund av tidsbrist samt att de befinner sig på olika fysiska platser. Men intresset och viljan finns och majoriteten av de som deltog i studien skulle vilja träffas för att få en inblick i hur man arbetar på de olika verksamheterna för att kunna planera sitt arbete utifrån barnens förutsättningar. Den kulturella kontinuiteten framkom endast då material som används tidigare även kunde användas i förskoleklass för att barnen då kunde känna igen sig vilket kan leda till trygghet.

Trots att de lärare som intervjuats är överens om att språket utgör en stor del för barnets utveckling i helhet, så har de även gemensamt att de tidigare inte funderat kring övergången utifrån ett perspektiv på barnets språkutveckling. Detta är något som vi har uppmärksammat och tycker att det är intressant. Språket har i intervjuerna beskrivits som grunden till allt, det som sker hela tiden, med andra ord avgörande för barnets utveckling och lärande.

Vi hoppas att vi i och med denna studie kan hjälpa till att uppmärksamma språket samt inspirera lärare att ta tillvara på detta perspektiv i övergången mellan förskola och förskoleklass.

Referenser

- Ackesjö, H. (2010). *Läraridentiteter i förskoleklass – Berättelser från ett gränsland*. Göteborg: Gupea. Länk: [gupea_2077_22357_1.pdf](#)
- Broström, S. (2000). *Transition to school*. International Conference: London, UK.
- Broström, s. (2009). Tilpasning, frigoring og demokrati. *Foerste steg*, (2), 24-28.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Erdis, M. (2011). *Juridik för pedagoger*. (5. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Fabian, H. & Dunlop, A-W. (2007). *Outcomes of good practice in transition processes for children entering primary school*. Working paper 42 in Early Childhood Development. http://issuu.com/bernardvanleerfoundation/docs/outcomes_of_good_practice_in_transition_processes_ (hämtad 2017_12_11)
- Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. och Franzén K. (Red.), *Förskollärares metod och vetenskapsteori* (s.144-156). Stockholm: Liber AB.
- Margetts, K. (2002). Transition to school – complexity and diversity. *European Early Childhood Education Research Journal*. 10(2): 103–114.
- Mackenzie, N.M., & Petriwskyj, A. (2017). Understanding and supporting young writers: Opening the school gate. *Australasian Journal Of Early Childhood*, 42(2), 78-87. doi:10.23965/AJEC.42.2.10.
- Mayfield, M.I. (2003). Teaching Strategies: Continuity among Early Childhood Programs. *Childhood Education*, 79, 239-241.
- Mellgren, E & Gustafsson, K (2009). Språk och kommunikation. I Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I. & Johansson, E. (red.) (2009). *Barns tidiga lärande: en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, ss.151-183.
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400
- Pentimonti, J.M., Justice, L. M., & Kaderavek, J. N. (2014). School-Readiness Profiles of Children with Language Impairment: Linkages to Home and Classroom Experiences. *International Journal Of Laguage & Communication Disorders*, 49(5), 567-583.
- Petriwskyj, A., Thorpe, K. & Tayler, C. (2005). Trends in construction of transition to school in three western regions, 1990-2004. *International Journal of Early Years Education*, 13 (1), 55-69.

Skolverket. (2016) *Läroplan för förskolan*. Hämtad från https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2442.pdf%3Fk%3D2442

Skolverket. (2017) *Läroplan för skolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Hämtad från https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf3813.pdf%3Fk%3D3813

Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K. (2012). *Med alla barn i fokus - om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling*. Hämtad 2017-12-04, från <http://hb.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A869525&dsid=new>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*.
<https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Vygotskij, L.S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.

Von Greif, Camilo. Sjögren, Anna. Wieselgren, Ing-Marie. (2012). *En god start: - en ESOrapport om tidigt stöd i skolan*. Finansdepartementet. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2012:2.

Wehner-Godée, C. (2010). *Att fånga lärandet: pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Intervju frågor

Bakgrundsfrågor

Vilken utbildning har du?

När tog du examen?

Hur länge har du arbetat på förskola/förskoleklass?

Hur många övergångar har du ansvarat för?

Språkutveckling.

Hur arbetar ni med språkutveckling i er verksamhet?

Vad är språkutveckling för dig?

Känner du dig trygg med att arbeta med barns språkutveckling?

- Saknar du hjälpmedel?
- Finns det möjlighet från chefen att gå utbildningar inom språkutveckling.

Övergången och samarbetet

Hur förbereder ni er inför övergången/mottagandet?

Hur förbereder ni barnen inför övergången/mottagandet?

Vad tycker du är viktigt att ta upp/få reda på vid övergång med tanke på barns språkutveckling?

Hur uppfattar du samarbetet mellan verksamheterna?

Saknar du någonting i samband med överflyttningen/mottagandet? Isåfall vad?

Bilaga 2

Informationsbrev

Vi är två studenter som heter Linnéa och Linda och studerar till förskollärare på Högskolan i Gävle. Vi läser vår sista termin och ska nu skriva vårt examensarbete som ska handla om hur man arbetar med barns språkutveckling i övergången mellan förskola och förskoleklass. Vi vill undersöka hur ni arbetar med språkutveckling för att ge barnen de bästa förutsättningarna i deras fortsatta lärande och hur detta kan synliggöras i övergången.

Vi kommer att genomföra intervjuer med förskollärare och lärare i förskola respektive förskoleklass för att få en djupare inblick i hur arbetet med barns språkutveckling synliggörs i övergången mellan verksamheterna. Intervjuerna kommer att spelas in via ljudupptagning och materialet kommer att bearbetas av oss studenter för att användas i examensarbetet. När arbetet är klart kommer det att publiceras på högskolans examensarkiv och blir således en offentlig publikation. Som deltagare är du helt anonym i undersökningen och du har rätt att avbryta din medverkan när du vill.

Intervjun är frivillig men vi skulle vara väldigt tacksamma om ni vill medverka. Har ni frågor får ni gärna kontakta oss via e-post.

Linnéa: -

Linda: -

Eller vår handledare Annie Hammarberg på: Annie.Hammarberg@hig.se

Tack på förhand, med vänliga hälsningar Linnéa Aringskog och Linda Staff